

Коробчук Т.І.,

к.е.н, доцент Луцького державного технічного університету

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

У статті розглянуто основні проблеми банківського кредитування підприємств малого та середнього бізнесу, проаналізовано обсяги кредитування підприємств в Україні. Запропоновано систему заходів у сфері банківського кредитування для сприяння розвитку малого та середнього бізнесу.

The basic problems of the bank crediting of enterprises of small and middle business are considered in the article, the volumes of crediting of enterprises are analyzed in Ukraine. The system of measures is offered in the area of the bank crediting for an assistance development of small and middle business.

Вступ. У процесі поглиблення ринкових перетворень та всебічного розвитку інституту приватної власності активізується розвиток підприємництва, в якому органічним структурним елементом є малий бізнес. У світовій системі господарювання малому підприємництву відводиться така роль: по-перше, воно формує конкурентне середовище; по-друге, гнучко реагує на зміни кон'юнктури ринку; по-третє, виступає провідником науково-технічного прогресу; по-четверте, сприяє вирішенню проблеми зайнятості; по-п'яте, розширює соціальну базу ринкового середовища, створюючи основи формування середнього класу, що веде до пом'якшення соціального розшарування [1].

Проблемам розвитку малого підприємництва присвячені праці З. Варналія, С. Мочерного, О. Устенка. Питання банківського кредитування розглядалися такими вітчизняними та зарубіжними науковцями, як: О. Васюренко, Ю. Бабічева, Т.Уманець, І.Мамонова, З. Щибиволок, В.Ковальов, В. Міловідов, В. Севрук, Х.Кроксфорд, Ф. Абрамсон та ін. Моделюванням кредитної діяльності банків займалися: О. Васюренко, В. Швиркова, Л. Батракова, Є. Коротич, Є. Четиркін та ін.

Одним з головних напрямів забезпечення належного функціонування підприємств у ринковій економіці є вдосконалення

банківського кредитування, що і зумовило мету даної статті.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. Першопроходцем у кредитуванні малого та середнього бізнесу став Європейський банк реконструкції та розвитку. Першу кредитну лінію було відкрито ще у 1994 році. Її загальна сума становила 100 млн. євро. Друга кредитна лінія для цієї ж категорії суб'єктів підприємницької діяльності відкрилася у серпні 2000 року. Малі та середні підприємства отримали можливість скористатися ресурсами в розмірі 88 мільйонів доларів. Кредити надавались для:

- довгострокового фінансування придбання засобів виробництва;
- короткострокового фінансування витрат на сировину та запчастини;
- експортних контрактів;
- фінансування лізингу.

Кредитна установа для відновлення (KfW) Німецько-українського фонду пропонував кредити для підтримки діяльності підприємств малого та середнього бізнесу (крім фінансування виробництва та торгівлі зброєю, тютюном, алкоголем тощо):

- на поповнення обігових коштів (терміном до 6 місяців);
- на поповнення основного капіталу (не більше ніж на рік).

Фонд "Євразія" пропонував кредити для підприємств малого та середнього бізнесу у сфері виробництва та послуг. Розмір кредитування – до 100 тис. доларів, термін позики – до трьох років. Основні умови – позичальник повинен працювати в Києві та Київській області, Львівському регіоні, мати проект, спрямований на розвиток підприємства, вкласти власні кошти в проект. Фінансування здійснювалось на дві потреби:

- капіталовкладення (закупівля обладнання, викупування та ремонт приміщень);
- поповнення обігових коштів.

Вітчизняне банківське кредитування повинно ґрунтуватися на створенні гнучкої системи гарантій, яка б забезпечила можливість отримання кредитів всім категоріям підприємств. На сьогодні саме ця система стикається з трьома величезними проблемами:

- комерційне гарантування (продаж гарантій, як вид вкладання капіталу для отримання прибутку), актуальне лише для високорозвинених країн. Вітчизняні ж підприємства характеризуються великою мірою ризику щодо ведення бізнесу;
- державне гарантування забезпечується лише тим підпри-

ємствам, які функціонують в рамках регіональних програм соціально-економічного розвитку, або виконують державні замовлення. В Україні їх налічується небагато і серед них майже відсутні малі підприємства;

– фондове гарантування (гарантії, надані інститутами підтримки підприємництва) прямо пропорційно залежать від наявності достатніх обсягів бюджетних ресурсів.

Проте, не зважаючи на сказане, основною тенденцією трьох останніх років у вітчизняній банківській системі стало збільшення обсягів кредитування підприємств. Так, за даними НБУ обсяг кредитів, наданих суб'єктам господарської діяльності комерційними банками, становив на 01.01.2005р. – 72,9 млрд.грн., на 01.01.2006р. – 109,0 млрд.грн., на 01.01.2007р. – 167,6 млрд. грн. Кредитний портфель клієнтів середнього і малого бізнесу УкрСиббанку в 2006 році зріс на 170%, ОTR Bank – на 92%, ПроКредит Банку – на 74% [4].

Таке значне зростання, на нашу думку, пояснюється поліпшенням умов видачі кредитів:

– терміни кредитування зросли більш ніж удвічі – з 3-5 до 7-11 років;

– відсоткові ставки за кредитами зменшились з 40,3% у 2000 р. до 15,4% у 2006 р.

Як відомо, в Україні діє спеціальна програма мікрокредитування, основними учасниками якої є: Приватбанк, Райффайзен Банк Аваль, Надра, Форум, ПроКредит Банк, Кредобанк і Кредитпромбанк. Вона пропонує чотири види кредитів: експрес-, мікро- і малі кредити, а також кредитування агросектору та супутніх сфер бізнесу за так званою програмою Агро +. До першого листопада минулого року поточний кредитний портфель програми мікрокредитування становив \$845 млн. (130 тис. кредитів). А за весь час діяльності проекту українські банки – учасники програми видали малим і середнім підприємствам понад 344 тис. кредитів на \$2,1 млрд. [5].

Серед видів економічної діяльності, які найчастіше кредитуються, можна виділити такі: оптова і роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту, операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам, рідше – виробництво продукції агропромислового комплексу. А в обсягах реалізації найбільшим є внесок малих підприємств сфери послуг, готелів та ресторанів.

Нині підприємствами малого і середнього бізнесу випускається понад половину всієї сільськогосподарської продукції в країні. Найчастіше ж ці виробники отримують кредити, сума

яких не перевищує 50-60 тис.грн. Основними причинами неповернення позик є відсутність прибутків через неврожаї та високі процентні ставки. Це пояснюється нерозвиненістю системи страхування сільськогосподарських ризиків. Тому основним джерелом фінансування залишаються власні кошти аграрних підприємств.

Для аналізу банківського кредитування підприємств малого та середнього бізнесу, на нашу думку, слід використовувати такі показники:

- співвідношення виданих кредитів та залишків позичкової заборгованості на кінець періоду, що допоможе виявити розмір виданих кредитів суб'єктам малого та середнього бізнесу, який не має руху і переходить з одного періоду в інший;

- відсоток погашення кредитів за звітний період. Цей показник характеризує обмеження за величиною виданих кредитів підприємствам малого та середнього бізнесу та показує частку погашення позик в середині звітного періоду;

- співвідношення дебетових та кредитових вкладень за звітний період. Якщо дебетовий оборот перевищує кредитовий, то банк проводить небезпечну політику видачі кредитів суб'єктам малого та середнього бізнесу;

- динаміку кредитних вкладень за звітний період для вияву тенденції зміни наданих кредитів підприємствам малого та середнього бізнесу;

- для аналізу галузевих структурних змін доцільно використовувати систему індексів.

Експертами АЦ "Академія" розроблено основні пріоритети і напрями розвитку в Україні системи мікrokредитування, яке в цілому світі визнано найбільш ефективним методом боротьби з бідністю. До них належать:

- концентрація і збільшення обсягів бюджетної і небюджетної фінансової підтримки малого й середнього підприємництва та системи мікrokредитування широких верств населення;

- створення гнучкої системи гарантій (поруки), що дасть можливість активніше залучати до кредитування комерційні банки;

- збільшення обсягів мікрофінансування і мікrokредитування, що дасть можливості фінансово підтримати тих громадян і суб'єктів підприємницької діяльності, що лише розпочинають свою діяльність;

- використання можливостей фінансового лізингу і франчайзингу як гнучких фінансових технологій та водночас конструктивних способів ведення підприємницької діяльності, що

поєднують інтереси великого і малого підприємництва; розвиток інфраструктури підтримки малого і середнього бізнесу – бізнес-інкубаторів, бізнес-центрів, наукових та інноваційних парків, консалтингових установ тощо.

Говорячи про проблеми кредитування малого та середнього бізнесу, необхідно виділити поняття якості кредиту, під яким розуміють ступінь кредитного ризику, притаманного даній позиції. Рівень показника якості кредиту обернено пропорційний рівневі кредитного ризику як можливості неповернення коштів позичальником (чим вища якість кредиту, тим менша ймовірність його неповернення).

Нині значна частина рішень про видачу кредитів підприємствам малого і середнього бізнесу є автоматизованою, новітні інформаційні технології по збору ділової інформації дозволяють математичним системам аналізу ризиків оцінювати кредитоспроможність клієнтів та стежити за його фінансовими проблемами. Іншими словами, вони передбачають ймовірність виникнення фінансових ускладнень у своїх клієнтів. Тому рішення про надання кредитів приймаються швидко та обґрунтовано, а платоспроможні позичальники не мають проблем з їх отримання.

Якщо банки встановлять надто суворі критерії оцінки кредитоспроможності, то можуть втратити багато клієнтів, якщо послаблять свою кредитну політику, то тим самим завдадуть удару по акціонерах. Тому для досягнення так званої "золотої середини", на нашу думку, повинен стати ріст цін для менш надійних позичальників з метою покриття підвищеного кредитного ризику. Єдиним недоліком такого кроку є очікування кредитоспроможних позичальників значних знижок за свій високий кредитний рейтинг.

У розвинених країнах банки в процесі ціноутворення планують маржу на покриття невикланих позик. Вона складає в середньому 1-2% від суми позик, причому для іпотечних – нижча, для підприємств малого бізнесу – значно вища [2, 104-105].

У випадку, коли банк несе непередбачувані втрати по наданих кредитах, то для їх компенсації при недостатньому рівні резерву використовується власний капітал – прибуток, акціонерний капітал і врешті-решт – позичкові кошти. Якщо всі перелічені джерела вичерпаються, то в дію вступає схема захисту депозитів, оскільки кошти вкладників знаходяться під загрозою.

Висновки. Рівень розвитку малого бізнесу в Україні явно недостатній. А для його підтримки необхідно забезпечити ви-

конання таких завдань у сфері банківського кредитування: розробка системи заходів щодо заохочення комерційних банків до надання кредитів підприємствам; створення гнучкої системи гарантій, що забезпечить отримання кредитів всім категоріям підприємств; поступове нарощування обсягів мікрофінансування, що забезпечить підтримку тих підприємств, які тільки розпочинають свою діяльність; широке використання нових фінансових технологій, що дозволить поєднати інтереси малого і великого бізнесу; концентрація і збільшення бюджетних коштів для підтримки малого і середнього бізнесу.

Література

1. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2001.
2. Кроксфорд Х. Искусство розничного банкинга. Факты, аналитика, прогнозы / Пер. с англ. Е.И. Недбальская. – Минск: Гревцов Паблишер, 2007.
3. Ольхова Р.Г. Банковское дело: управление в современном банке. – М.: КНОРУС, 2008.
4. [www. Ukrstat.gov.ua](http://www.Ukrstat.gov.ua).
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року / Постанова Кабінету міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 // www.kmu.gov.ua.